

KONSTITUCINIŲ ĮSTATYMŲ SAMPRATA: TEORINIAI ASPEKTAI

Vytautas Sinkevičius *

*Mykolo Romero universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT- 08303 Vilnius
Telefonas 271 4546
Elektroninis paštas ktk@mruni.lt*

Pateikta 2008 m. sausio 18 d., parengta spausdinti 2008 m. vasario 26 d.

Santrauka. Konstitucinių įstatymų sąvoka vartojama Konstitucijos 47, 69, 72, 150 straipsniuose. Teisės mokslinėje literatūroje pateikiama skirtingų nuomonių apie tai, kokie įstatymai yra konstituciniai, kokia jų prigimtis ir paskirtis, teisinė galia, kokia balsų dauguma jie gali būti priimami ir keičiami. Nepavykus pačioje Konstitucijoje numatyti ypač svarbias sritis, privalomas reguliuoti konstituciniais įstatymais, buvo nutarta Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, kad sritis, kurias turės reguliuoti konstituciniai įstatymai, apibrėš Seimas, nustatydamas konstitucinių įstatymų sąrašą. Iki tol, kol 1996 m. buvo atlikta Konstitucijos 47 straipsnio pataisa, konstituciniais įstatymais buvo laikomi įstatymai, kurie bus nurodyti konstitucinių įstatymų sąrašė, taip pat įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas. Konstitucijos 47 straipsnyje (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nustačius, kad ne žemės ūkio paskirties žemės sklypų įgijimo nuosavybėn atitinkamus santykius reguliuoja konstitucinis įstatymas, konstitucinių įstatymų samprata pasikeitė. Tai, kad pagal Konstituciją vieni konstituciniai įstatymai tokiais tampa dėl to, jog jie yra nurodomi (bus nurodyti) konstitucinių įstatymų sąrašė (Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalis), o kiti tokiais tampa dėl to, kad jie, kaip konstituciniai įstatymai, yra nurodyti kuriame nors Konstitucijos straipsnyje, nereiškia, kad šių konstitucinių įstatymų prigimtis, paskirtis, teisinė galia yra skirtinga, kad jie priimami, keičiami kitokia balsų dauguma, negu ta, kuri nustatyta Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje. Šie konstituciniai įstatymai yra mažesnės teisinės galios negu Konstitucija, tačiau jų teisinė galia didesnė negu paprastųjų įstatymų. Konstituciniai įstatymai, nurodyti Konstitucijos 150 straipsnyje, yra Konstitucijos sudedamoji dalis, jie negali būti tapatinami su „sąrašiniais“ konstituciniais įstatymais ir konstituciniu įstatymu, nurodytu Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje.

Pagrindinės sąvokos: Konstitucija, konstituciniai įstatymai, konstitucinė doktrina.

IVADAS

Konstitucinių įstatymų sąvoka vartojama įvairiuose Konstitucijos straipsniuose. Konstitucijos 47 straipsnio (2003 m. sausio 23 d. redakcija) 3 dalyje nustatyta: „žemė, vidaus vandenys ir miškus įsigyti nuosavybėn Lietuvos Respublikoje užsienio subjektai gali pagal konstitucinį įstatymą“. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų seimo narių balsų dauguma. Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 seimo narių balsų dauguma nustato Seimas“. Pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį pakartotinai

Seimo apsvaustytas konstitucinis įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtos Respublikos prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už konstitucinį įstatymą balsavo ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių. Konstitucijos 150 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos sudedamoji dalimi yra: 1) 1991 m. vasario 11 d. Konstitucinis įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“; 2) 1992 m. birželio 8 d. Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines rytų sąjungas“; 3) 1992 m. spalio 25 d. Įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“; 4) 2004 m. liepos 13 d. Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“.

Teisės mokslinėje literatūroje yra pateikiama skirtingų nuomonių apie tai, kokie įstatymai yra konstituciniai, kokia jų prigimtis ir paskirtis, teisinė galia, kokia

* Mykolo Romero universiteto Teisės fakulteto Konstitucinės teisės katedros docentas.

balsų dauguma jie gali būti priimami ir keičiami. Konstituciniai įstatymai, kurie yra Konstitucijos sudedamoji dalis, kartais sujungiami (grupuojami) su konstituciniais įstatymais, galinčiais atsirasti iš Konstitucijos 69 straipsnyje minimo konstitucinių įstatymų sąrašo. Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimai sąlygojo ir Konstitucinio Teismo suformuotos oficialiosios konstitucinės doktrinos dėl konstitucinių įstatymų pasikeitimą.

TEISĖS MOKSLINIŲ DOKTRINŲ ĮVAIROVĖ.

Teisės mokslinėje literatūroje įstatymai įvairiai klasifikuojami (grupuojami).

A. Vaišvila teigia, kad „pagal juridinę galią įstatymai skirstomi į pagrindinius ir paprastuosius (einamuosius)“ [1, p. 314], kad pagrindiniai įstatymai – tai Konstitucija, konstituciniai įstatymai, ratifikuotos tarptautinės sutartys. Autoriaus nuomone, „konstituciniai įstatymai – tai siauresnės nei Konstitucija kompetencijos įstatymai“, jie reguliuoja tik kurią nors vieną itin svarbią valstybės gyvenimo sritį; nuo paprastųjų įstatymų jie skiriasi priėmimo ir keitimo tvarka, susijusia su ypatinga konstitucinių įstatymų vieta teisės sistemoje ir specifiniais konstitucinių įstatymų normų santykiais su paprastųjų įstatymų normomis; konstituciniai įstatymai yra juridinis pagrindas priimti paprastuosius įstatymus [1, p. 315]. A. Vaišvila teigia, kad Lietuvoje iki 1999 metų buvo priimti trys konstituciniai įstatymai: 1) 1991 m. vasario 11 d. įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“; 2) 1992 m. birželio 8 d. įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines rytų sąjungas“; 3) 1996 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalyje numatyto žemės sklypų išsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinis įstatymas“.

Kitaip įstatymus grupuoja E. Vaitiekienė. Jos nuomone „pagal svarbą ir visuomeninių santykių reguliavimo pobūdį įstatymai skirstomi į pagrindinius (konstitucijos), konstitucinius ir paprastuosius“ [2, p. 46]. Taigi E. Vaitiekienė konstitucinių įstatymų nepriskiria pagrindiniams įstatymams. Autorės nuomone, konstituciniai įstatymai – tai atskira, savarankiška įstatymų grupė. E. Vaitiekienė teigia, kad „pagal Konstituciją ir Seimo statutą, konstituciniai įstatymai – tai tiesiogiai konstitucijoje įvardyti ir kiti konstitucijos normas sukonkretinantys įstatymai, nurodyti įstatyme dėl konstitucinių įstatymų sąrašo [2, p. 47]. Analizuodama Seimo statute pateiktą konstitucinių įstatymų sampratą, autorė pastebi, jog „šiuo atveju konstituciniu įstatymu gali būti laikomas ne tik tiesiogiai konstitucijoje įvardytas įstatymas, bet ir bet kuris Konstitucijos normas konkretinantis įstatymas, kad vienintelis kriterijus, kuriuo vadovaujantis paprastasis įstatymas pripažįstamas konstituciniu, yra tai, kad jis įrašytas į konstitucinių įstatymų sąrašą“. E. Vaitiekienė daro išvadą, jog „faktiškai tai reiškia, kad nėra jokių formalių kliūčių daugelį paprastųjų įstatymų pripažinti konstituciniais“, kad pasikeistų tik šių įstatymų keitimo tvarka, nes konstituciniai įstatymai keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma,

kad „tuo tarpu teisinė šių įstatymų galia nesikeistų“ [2, p. 47–48].

Dar kitaip įstatymus grupuoja S. Vansevičius. Autorius teigia, kad įstatymai skirstomi į rūšis pagal įvairius kriterijus, jog įstatymai, atsižvelgiant į juose esamų normų svarbą, skirstomi į konstitucinius ir paprastuosius, kad konstituciniams įstatymams „priklauso Konstitucijos, įstatymai, kuriais daromi Konstitucijos pakeitimai ir papildymai, ir įstatymai, kurių išleidimą numato Konstitucija (galimi politinių partijų, vyriausybės įstatymai)“ [3, p. 121]. Iš cituoto teksto matyti, kad S. Vansevičius, rašydamas apie konstitucinius įstatymus, analizuoja ne Lietuvos teisės sistemą, o kitų valstybių teisės sistemas, atskirus jų elementus.

P. A. Čiočys teigia, kad „įstatymai pagal juose esančių normų svarbą skirstomi į konstitucinius ir paprastus“ [4, p. 26]. Autoriaus nuomone, konstituciniais įstatymais Lietuvoje laikomi „Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti 1991 m. vasario 11 d. konstitucinis įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“, 1992 m. birželio 8 d. konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines rytų sąjungas“, Konstitucijos pataisos, Konstitucijoje įvardyti įstatymai ir konstitucines normas sukonkretinantys įstatymai dėl konstitucinių įstatymų sąrašo“. Pastebėtina, kad autoriaus nurodyti 1991 m. vasario 11 d. konstitucinis įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“ ir 1992 m. birželio 8 d. konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines rytų sąjungas“ yra Konstitucijos sudedamosios dalys. Tai, kad šiuos teisės aktus autorius priskiria tai pačiai grupei, apimančiai jo minimus „Konstitucijoje įvardytus įstatymus ir konstitucines normas sukonkretinančius įstatymus dėl konstitucinių įstatymų sąrašo“, rodo, jog autorius nedaro skirtumo tarp konstitucinių įstatymų, esančių Konstitucijos sudedamąja dalimi, ir tų konstitucinių įstatymų, kurie nėra Konstitucijos sudedamoji dalis.

V. Vaičaitis visiškai pagrįstai atskiria konstitucinius įstatymus (konstitucinius aktus), kurie yra nurodyti Konstitucijos 150 straipsnyje ir yra Konstitucijos sudedamoji dalis, nuo konstitucinių įstatymų, numatytų konstitucijos 69 straipsnyje. V. Vaičaičio nuomone, Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta konstitucinių įstatymų idėja remiasi tokia koncepcija: 1) Seimas ne mažesne nei 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato konstitucinių įstatymų sąrašą, 2) iš šio sąrašo jau kiek mažesnė kvalifikuota dauguma (ne mažiau nei pusė Seimo narių) priima konkretų konstitucinį įstatymą. Autorius pabrėžia, kad „pusės visų Seimo narių balsų daugumos reikalavimas gali būti taikomas tik „sąrašiniams konstituciniams (organiniams) įstatymams priimti“ ir, kad konstitucinių įstatymų sąrašo šiuo metu nėra [5, p. 117]. Atsakydamas į klausimą, „kokia minimali dauguma Konstitucijos leidėjo buvo numatyta Konstitucijoje, be kurios nebūtų galima priimti konstitucinio įstatymo?“, V. Vaičaitis rašo, jog „galima vienareikšmiškai teigti, kad tai ne mažesnė nei 3/5 Seimo narių balsų dauguma (85 Seimo nariai)“ [5, p. 108]. Nagrinėdamas, kokia balsų dauguma Seimas gali priimti konstitucinį įstatymą, numatytą pačioje Konstitucijoje (remiantis

Konstitucijos pataisoje suformuluota blanketine nuostata), autorius daro išvadą, kad „Seimui priimant blanketinius konstitucinius įstatymus reikia balsuoti vienkart ir taikyti trijų penktadalių Seimo narių balsų daugumą“, kad „jei Seimas, priimdamas blanketinius konstitucinius įstatymus, taikytų mažesnę (nei 3/5) daugumą, tai neatitiktų Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies *ratio*“ [5, p. 109]. V. Vaičiūčio nuomone, konstituciniai įstatymai „negalėtų būti vienareikšmiškai traktuojami kaip *ipso facto* „aukštesni“ už paprastuosius įstatymus“, „jei paprastieji įstatymai įsiterpia į konstitucinių (organinių) įstatymų konstitucionalizuotą reguliavimo sferą, jie Konstitucinio Teismo galėtų būti pripažinti kaip prieštaraujantys Konstitucijai, o ne patiems konstituciniams įstatymams“, „jų santykiai turėtų būti traktuojami ne tiek hierarchine prasme (kaip, kad yra įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų atveju), kiek skirtingo reguliavimo *domeno* atžvilgiu“ [5, p. 135].

T. Birmontienė teigia, kad „konstituciniai įstatymai Lietuvos konstitucinių šaltinių sistemoje gali būti klasifikuojami į atskiras rūšis“, ir „svarbu išsiaiškinti, ar konstitucinis įstatymas suprantamas kaip konstitucinė pataisa, ar yra jos sudėtinė dalis, ar turi savarankišką prasmę kaip išskirtinės galios atitinkamus teisinius santykius reglamentuojantis teisės aktas“. Autorės nuomone, konstitucinius įstatymus, nurodytus Konstitucijos 150 straipsnyje ir savo teisine galia prilygstančius Konstitucijai, reikia skirti nuo konstitucinių įstatymų, apie kuriuos kalbama Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje. Tai „ne steigiamosios, o tik įstatyminės galios teisės aktai, savo galia neprilygstantys Konstitucijai“ [6, p. 58–59].

J. Žilys atkreipia dėmesį į tai, kad „įvairių kategorijų konstituciniai įstatymai yra priimami ir keičiami skirtinga tvarka“, kad „negalima neatsižvelgti į skirtingą šių įstatymų pobūdį ir galią“ [6, p. 453].

E. Šileikio nuomone, konstitucinių įstatymų institutas „rodo Konstitucijos rengėjų sumanymą stabilizuoti politiškai diskutuotinų įstatymų leidybą, kuri be ilgalaikės Seimo narių daugumos ir mažumos vienybės iš esmės būtų beprasmė (žalinga stabilumo ir asmenų teisinio tikrumo požiūriu)“ [7, p. 65]. Autorius teigia, kad „konstituciniai įstatymai, nors ir skambiai pavadinti, iš esmės nuo paprastųjų skiriasi tik priėmimo ir keitimo tvarka, bet ne ypatingu konstitucinio ir įstatyminio reguliavimo objektu“ [7, p. 76–77]. E. Šileikio nuomone „Konstitucija nenustato, kad tam tikrus bendrojo valstybinio būvio klausimus galima reglamentuoti tik konstituciniais įstatymais“ [7, p. 77]. Pastebėtina, kad tai teigdamas autorius nepaiso, jog Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalyje (1996 m. birželio 20 d. redakcija) buvo *expressis verbis* įtvirtinta, kad konstitucinis įstatymas (pabraukta autoriaus) nustato, kokia tvarka šioje dalyje nurodyti subjektai gali įgyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties sklypus; autorius taip pat nepaiso to, kad Konstitucijos 47 straipsnio (2003 m. sausio 23 d. redakcija) 3 dalyje taip pat *expressis verbis* nustatyta, jog „žemė, vidaus vandenys ir miškus įsigyti nuosavybėn Lietuvos Respublikoje užsienio subjektai gali pagal konstitucinį įstatymą (pabraukta autoriaus)“. E. Šileikio nuomone, „Konstitu-

cijoje tiesiogiai neatskleistas konstitucinių įstatymų ir paprastųjų (nekonstitucinių) įstatymų santykis“ ir „nėra tiesiogiai apčiuopiamo konstitucinio pagrindo kategoriškai teigti, kad konstitucinis įstatymas Lietuvos teisinėje sistemoje turi hierarchiškai aukštesnę padėtį nei paprastas įstatymas“. Autorius daro išvadą, kad „pagrindinį minėtų konstitucinių įstatymų skirtumą iš principo lemia ne jų skirtinga reguliavimo sfera ir norminė galia, bet ne tapati priėmimo ir keitimo procedūra“. Konstitucinis įstatymas, kildintinas iš Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies, nėra Konstitucijos sudedamoji dalis, todėl autorius teigia, kad galima samprotauti, jog „nėra pagrindo vienareikšmiškai konstatuoti, kad negalioja joks įstatymas, priešingas konstituciniam įstatymui“ [7, p. 365]. Kitiškai vertindamas Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarime pateiktą doktrininę nuostatą – „Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją sprendžia, ar įstatymas neprieštarauja konstituciniam įstatymui“ – E. Šileikis teigia, jog „šiuo atveju neaišku, kuo remiantis iš esmės aiškinta, kad Konstitucijos 69 straipsnio 1–3 dalių nuostatos neva rodo konstitucinių ir nekonstitucinių (paprastųjų) įstatymų galios skirtumą“, kad „įstatymas, tapęs konstituciniu dėl specialios priėmimo tvarkos, nenustoją būti įstatymu, t. y. netampa Konstitucija“ [7, p. 365]. E. Šileikis pakankamai pagrįstais ir jurisprudentiškai įtikinamais laiko V. Vaičiūčio samprotavimus, kad, nesant konstitucinių įstatymų sąrašo, „kilus paprastųjų ir konstitucinių įstatymų kolizijai, paprastieji įstatymai Konstitucinio Teismo galėtų būti pripažinti prieštaraujantys Konstitucijai, o ne patiems konstituciniams įstatymams“ [ten pat, p. 366]. Kita vertus, pritardamas minėtai V. Vaičiūčio nuomonei, autorius čia pat jai lyg ir oponuoja teigdamas, kad „galima suprasti ir iš esmės (teisinės valstybės ir konstitucingumo kontrolės prasmės požiūriu) pateisinti minėtą Konstitucinio Teismo išaiškinimą, kad Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją sprendžia, ar įstatymas prieštarauja konstituciniam įstatymui“ [7, p. 366].

K. Jovaišas, nagrinėdamas konstitucinių įstatymų sampratą, cituoja Seimo statuto 168 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta: „Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas. Taip pat į šį sąrašą gali būti įrašyti ir jau priimti įstatymai, jeigu Seimas padarys išvadą, kad jie tokie yra pagal savo turinį bei svarbą.“ Autorius atkreipia dėmesį į tai, kad minėtos Seimo statuto 168 straipsnio nuostatos juridškai yra suformuluotos ne visiškai korektiškai ir nurodo, kad konstituciniais įstatymais čia nepagrįstai laikomos ir Konstitucijos pataisos. K. Jovaišos nuomone, „Konstitucijos XIV skirsnyje Konstitucijos pataisos ir laikomos būtent Konstitucijos pataisomis, bet ne konstituciniais įstatymais“. Autorius taip pat teigia, kad „konstitucinių įstatymų, palyginti su kitais įstatymais, inicijavimo ir svarstymo procedūra sudėtingesnė, o priimami jie ne paprasta, bet kvalifikuota Seimo narių balsų dauguma, išskyrus atvejus, kai Konstitucija keičiama referendumu“ [8,83]. Pastebėtina, kad iš minėto teiginio ne visiškai aišku, kokie įstatymai, autoriaus nuomone, vis tik yra konstituciniai, kokiais įstatymais yra keičiama Konstitucija.

Apibendrinant teisės mokslinėje literatūroje pateikiamą konstitucinių įstatymų sampratą, galima teigti, kad yra skirtingai suprantama: 1) kokie įstatymai pagal Konstituciją yra konstituciniai; 2) kokia yra konstitucinių ir paprastų įstatymų teisinė galia; 3) kokia balsų dauguma gali būti priimami ir keičiami konstituciniai įstatymai.

1. KOKIE ĮSTATYMAI PAGAL KONSTITUCIJĄ YRA LAIKYTINI KONSTITUCINIAIS ĮSTATYMAIS?

Konstituciniai įstatymai Lietuvos teisės sistemoje pirmą kartą atsirado 1991 metais; iki tol konstitucinių įstatymų instituto mūsų valstybės teisės sistemoje nebuvo. Pirmasis konstitucinis įstatymas, kuris vadinosi „Dėl Lietuvos valstybės“, buvo priimtas 1991 m. vasario 11 d. Šį konstitucinį įstatymą priėmė Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, atsižvelgdama į tai, kad 1991 m. vasario 9 d. įvykusios visuotinos apklausos – plebiscito metu daugiau kaip 3/4 Lietuvos gyventojų, turinčių aktyviąją rinkimų teisę, pasisakė už tai, kad „Lietuvos valstybė būtų nepriklausoma demokratinė respublika“.

Rengiant 1992 m. Konstitucijos projektą, buvo diskutuojama ir dėl to, kaip užtikrinti, kad ypač svarbių sričių teisinis reguliavimas būtų stabilus, kad tokių santykių nustatytąjį teisinį reguliavimą būtų sunkiau pakeisti. Būtent tam ir buvo numatytas konstitucinių įstatymų institutas, kurio esmę galima apibūdinti taip: Seime esančių politinių jėgų atstovai turi pasiekti kuo platesnį susitarimą, kokių sričių teisinis reguliavimas turi būti kuo stabilesnis; šios sritys – tai ypač svarbios visuomenės ir valstybės gyvenimo sritys; jos bus reguliuojamos konstituciniais įstatymais, kuriems priimti ir pakeisti bus taikoma sudėtingesnė tvarka negu ta, kuri taikoma priimant ir keičiant paprastuosius įstatymus; konstitucinių įstatymų nebus galima pakeisti paprastaisiais įstatymais.

Ypač svarbias sritis, kurios turėtų būti reguliuojamos konstituciniais įstatymais, norėta numatyti pačioje Konstitucijoje, tačiau rengiant Konstitucijos projektą to padaryti nepavyko, nes tuo metu Seime buvusių politinių jėgų atstovai nesutarė, kokios sritys yra ypač svarbios ir dėl to turėtų būti reguliuojamos ne paprastaisiais, o konstituciniais įstatymais. Buvo nutarta Konstitucijoje įtvirtinti nuostatą, kad sritis, kurias turės reguliuoti konstituciniai įstatymai, apibrėš pats Seimas, kad Seimas tai padarys nustatydamas konstitucinių įstatymų sąrašą.

Minėta, kad konstitucinių įstatymų sąvoka vartojama Konstitucijos 69, 72 ir 47 straipsniuose, taip pat 150 straipsnyje, kuriame *inter alia* nustatyta, kad Konstitucijos sudedamąja dalimi yra konstitucinis įstatymas „Dėl Lietuvos valstybės“, konstituciniai aktai „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines rytų sąjungas“ ir „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos sąjungoje“.

Pažymėtina, kad nors „konstitucinio įstatymo“ sąvoka yra vartojama ir Konstitucijos 150 straipsnyje, ir Konstitucijos 69, 72 ir 47 straipsniuose, tačiau vien dėl

to, kad juose nurodytiems įstatymams apibūdinti vartojama vienoda sąvoka, t. y. konstitucinio įstatymo sąvoka, šie konstituciniai įstatymai negali būti tapatinami. Pagrindinis kriterijus, leidžiantis atskirti konstitucinius įstatymus (konstitucinius aktus), kurie yra Konstitucijos sudedamoji dalis, nuo konstitucinių įstatymų, kurie nėra Konstitucijos sudedamoji dalis, tai atitinkamų konstitucinių įstatymų teisinė galia ir jų priėmimo tvarka. Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai yra Konstitucijos sudedamoji dalis, todėl jie turi Konstitucijos galią, ir gali būti priimami, keičiami tik ta tvarka, kuria gali būti daromos Konstitucijos pataisos. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje, 72 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 3 dalyje minimų konstitucinių įstatymų teisinė galia yra kitokia – jie yra mažesnės galios, negu Konstitucija. Šiems įstatymams priimti, pakeisti taikoma ne Konstitucijos straipsniams priimti, keisti nustatyta tvarka, o tvarka, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje.

Taigi, klasifikuojant konstitucinius įstatymus, nėra jokio teisinio pagrindo konstitucinius įstatymus, esančius Konstitucijos sudedamąja dalimi, jungti (grupuoti) su tais konstituciniais įstatymais, kurie nėra Konstitucijos sudedamąja dalimi.

Pagal Seimo statuto 168 straipsnį (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) yra tokie konstituciniai įstatymai: 1) Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti įstatymai; 2) Konstitucijos pataisos; 3) tiesiogiai Konstitucijoje nurodyti įstatymai; 4) kiti, Konstitucijos nuostatas sukonkretinantys, įstatymai, nurodyti įstatyme dėl konstitucinių įstatymų sąrašo [9]. Palyginus nurodytus konstitucinius įstatymus, matyti, kad šie įstatymai skiriasi savo prigimtimi ir teisine galia: Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti įstatymai, kaip minėta, yra Konstitucijos sudedamoji dalis, jų teisinė galia – tokia pati, kaip Konstitucijos. Tokią pačią, t. y. Konstitucijos galią turi ir Konstitucijos pataisos. Visiškai kitokia yra „tiesiogiai Konstitucijoje nurodytų įstatymų“ ir „kitų, Konstitucijos nuostatas sukonkretinančių, įstatymų, nurodytų įstatyme dėl konstitucinių įstatymų sąrašo“, prigimtis ir teisinė galia – jie nėra Konstitucijos sudedamoji dalis, vadinasi, jų teisinė galia yra mažesnė, negu Konstitucijos. Galima teigti, kad Seimo statuto 168 straipsnis (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija), atsižvelgiant į konstitucinių įstatymų grupavimą (klasifikavimą), yra suformuluotas teisiškai nekorektiškai ir dėl to taisytinas.

Minėta, kad pagal Seimo statuto 168 straipsnio (1998 m. gruodžio 22 d. redakcija) 1 dalies 1 punktą Konstitucijos pataisos laikomos konstituciniais įstatymais (pabraukta autoriaus). Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime taip pat yra teiginys, kad „Konstitucijos pataisos gali būti vadinamos konstituciniais įstatymais“ [10]. Nurodytas Konstitucinio Teismo nutarimo teiginys aiškintinas ne vien lingvistiškai, bet remiantis Konstitucijos nuostatomis, reguliuojančiomis Konstitucijos keitimą. Vartoti konstitucinių įstatymų sąvoką, apibūdinant Konstitucijos pataisas, galima tik viena prasme – parodant, kad įstatymas, kuriuo keičiama Konstitucija (padaryta Konstitucijos pataisa), turi pačios Konstitucijos galią (yra „konstitucinis įstatymas“). Bū-

tent tokia yra Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarime pavartoto teiginio, kad „Konstitucijos pataisos gali būti vadinamos konstituciniais įstatymais“, prasmė. E. Kūris taikliai pastebi, kad „konstituciniai įstatymai – tai ne konstitucijos pataisos, bet tolimas organinių įstatymų giminaitis“ [11, p. 6].

2. KOKIA BALSŲ DAUGUMA GALI BŪTI PRIIMAMI KONSTITUCINIAI ĮSTATYMAI, ESANTYS KONSTITUCIJOS SUDEDAMĄJA DALIMI? KOKIA TOKIŲ KONSTITUCINIŲ ĮSTATYMŲ TEISINĖ GALIA?

1992 m. spalio 25 d. priimtoje Konstitucijoje konstitucinių įstatymų institutas buvo įtvirtintas tik jos 69 straipsnio 3 dalyje ir 72 straipsnio 2 dalyje. Iš Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo matyti, kad joje įtvirtintos šios nuostatos: 1) Seimas turi nustatyti konstitucinių įstatymų sąrašą; 2) konstitucinių įstatymų sąrašą Seimas nustato 3/5 Seimo narių balsų dauguma; 3) konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių; 4) konstituciniai įstatymai keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma.

Taigi pagal Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalį tik po to, kai Seimas ne mažesne kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustatys konstitucinių įstatymų sąrašą, į šį sąrašą įrašyti įstatymai galės būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai; tik šiems įstatymams turės būti taikoma Konstitucijoje nustatyta jų priėmimo ir keitimo kvalifikuota balsų dauguma taisyklė. Kol tokio konstitucinių įstatymų sąrašo nėra, minėta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka negali būti taikoma nė vienam įstatymui priimti. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje numatyta išimtis tik vienam įstatymui – įstatymui, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas [10]. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją konstituciniai įstatymai negali būti keičiami ar panaikinami ne konstituciniais (t. y. paprastais) įstatymais, pagal Konstituciją konstitucinių įstatymų sąrašas tegali būti nustatomas konstituciniu įstatymu. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalį toks konstitucinis įstatymas turi būti priimamas 3/5 Seimo narių balsų dauguma. Konstitucinis Teismas 1994 m. gruodžio 22 d. nutarime konstatavo, kad, išskyrus Konstitucijos 69 straipsnyje nustatytą tvarką, kitokia konstitucinių įstatymų nustatymo procedūra Konstitucijoje nenumatyta [12].

Pagal Konstitucijos 72 straipsnio 2 dalį Seimas gali įveikti Respublikos Prezidento *vetu* konstituciniam įstatymui, jeigu už *vetuotą* konstitucinį įstatymą balsavo ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių.

Apibendrinant Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje ir 72 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, t. y. tą teisinį reguliavimą, kuris buvo nustatytas iki tol, kol 1996 m. birželio 20 d. buvo pakeistas Konstitucijos 47 straipsnis, galima konstatuoti, kad pagal minėtą teisinį reguliavimą konstituciniai įstatymai galėjo atsirasti tik iš vieno šaltinio – iš konstitucinių įstatymų sąrašo. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta išimtis tik vienam įstatymui – įstatymui, kuriuo nustato-

mas konstitucinių įstatymų sąrašas. Konstitucinį įstatymą dėl konstitucinių įstatymų sąrašo nustatymo Seimas galėjo (ir gali) priimti ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma.

Konstitucijoje įtvirtinta konstitucinių įstatymų samprata pasikeitė 1996 m. birželio 20 d. priėmus Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymą, kurio 1 straipsniu buvo pakeista Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalis, ir ji buvo išdėstyta taip: "Savivaldybėms, kitiems nacionaliniams subjektams, taip pat tiems ūkinę veiklą Lietuvoje vykdančioms užsienio subjektams, kurie nustatyti konstitucinio įstatymo pagal Lietuvos Respublikos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus, gali būti leidžiama įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus, reikalingus jų tiesioginei veiklai skirtiems pastatams ir įrenginiams statyti bei eksploatuoti. Tokio sklypo įsigijimo nuosavybėn tvarką, sąlygas ir apribojimus nustato konstitucinis įstatymas (pabraukta autoriaus)" [13].

Taigi Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalyje (1996 m. birželio 20 d. redakcija) buvo *expressis verbis* įtvirtinta, jog tam tikri šioje dalyje nurodyti visuomeniniai santykiai reguliuotini ne paprastu, o konstituciniu įstatymu. Vadinas, 1996 metais pakeitus Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalį, atsirado *dar vienas konstitucinių įstatymų „šaltinis“ – Konstitucijos nuostata, įtvirtinanti, kad atitinkamus santykius turi reguliuoti konstitucinis įstatymas*. Konstitucijos 47 straipsnis buvo dar kartą pakeistas Seimo 2003 m. sausio 23 d. priimtu Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymu [14]. Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje (2003 m. sausio 23 d. redakcija) taip pat *expressis verbis* įtvirtinta nuostata, kad atitinkamus santykius reguliuoja konstitucinis įstatymas. Tai, jog pagal Konstituciją vieni konstituciniai įstatymai tokiais tampa dėl to, kad jie yra nurodomi (bus nurodyti) konstitucinių įstatymų sąrašo (Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalis), o kiti, – kad jie, kaip konstituciniai įstatymai, yra nurodyti kuriame nors Konstitucijos straipsnyje (nagrinėjamoju atveju – Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje), nereiškia, jog šių konstitucinių įstatymų prigimtis, paskirtis, teisinė galia yra skirtinga. Šie konstituciniai įstatymai yra mažesnės teisinės galios negu Konstitucija. Jie negali prieštarauti Konstitucijai. Šiais konstituciniais įstatymais reguliuojami tokie santykiai, kurie teisėkūros subjekto, padariusio atitinkamas Konstitucijos pataisas, ar Seimo, nustačiusio konstitucinių įstatymų sąrašą, nuomone, yra labai svarbūs, ir dėl to būtina užtikrinti tų santykių patvaresnį teisinį reguliavimą. Šie konstituciniai įstatymai gali (ir turi) skirtis tik tuo, kad reguliuoja ne tos pačios srities santykius. Konstitucijoje nėra numatyta, kad tol, kol Seimas nenustatys konstitucinių įstatymų sąrašo, atitinkamame Konstitucijos straipsnyje negalima nustatyti, jog tam tikrus santykius reguliuoja konstitucinis įstatymas. Konstitucija nereikalauja ir to, kad atitinkamame Konstitucijos straipsnyje nurodytas konstitucinis įstatymas po to dar turėtų būti įtraukiamas į Seimo nustatomą konstitucinių įstatymų sąrašą.

Kokia balsų dauguma gali būti priimamas konstitucinis įstatymas, tiesiogiai numatytas Konstitucijoje (na-

grinėjamuoju atveju – Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje)? Ar jam priimti turi būti taikoma balsų dauguma, numatyta Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje, t. y. daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų dauguma? Ar naujo konstitucinio įstatymo „šaltinio“ atsiradimas reiškė ir tai, kad konstitucinis įstatymas, tiesiogiai numatytas Konstitucijoje, gali būti priimamas, taikant ne daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų daugumą, bet kitokią, dar didesnę, balsų daugumą?

Konstitucijos 47 straipsnyje įtvirtinus nuostatą, kad atitinkamus santykius turi reguliuoti jame nurodytas konstitucinis įstatymas, Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas nepasikeitė. Patarus Konstitucijos 47 straipsnio pataisą, Konstitucijoje nebuvo įtvirtinta kokių nors naujų normų, nustatančių, kokia balsų dauguma gali būti priimamas, keičiamas Konstitucijos 47 straipsnyje paminėtas konstitucinis įstatymas. Vadinasi, Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje paminėtam konstituciniam įstatymui priimti ir pakeisti turi būti taikomos tos pačios taisyklės, kurios nustatytos priimti ir pakeisti konstituciniams įstatymams, esantiems konstitucinių įstatymų sąrašė.

Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarime konstatavo, kad pagal Konstituciją konstituciniai yra tie įstatymai, kurie tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje ir yra priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, taip pat įstatymai, įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą ir priimti Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka. Minėtame Konstitucinio Teismo nutarime taip pat konstatuota, kad tai, jog kai kurie konstituciniai įstatymai gali būti tiesiogiai nurodyti Konstitucijoje, suponuoja Seimo konstitucinę pareigą šiuos konstitucinius įstatymus priimti paisant Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyto daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų daugumos reikalavimo, o juos keisti paisant ne mažesnės kaip 3/5 visų Seimo narių balsų daugumos reikalavimo [15].

Teisės mokslinėje literatūroje yra pateikiamas ir kitoks Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių, kokia balsų dauguma gali būti priimami konstituciniai įstatymai, aiškinimas.

V. Vaičaitis, kaip minėta, teigia, kad Konstitucijoje tiesiogiai nurodytas konstitucinis įstatymas gali būti priimamas „ne mažesne nei 3/5 Seimo narių balsų dauguma (85 Seimo nariai)“, jog „pusės Seimo narių balsų daugumos reikalavimas gali būti taikomas tik „sąrašiniams“ konstituciniams įstatymams priimti“. Tokią išvadą autorius grindžia tuo, kad „prieš priimant „sąrašinių“ konstitucinių įstatymą reikalaujama, kad jo įtraukimui į sąrašą pritartų ne mažiau kaip 85 Seimo nariai“; nes konstitucinių įstatymų sąrašo šiuo metu nėra, „Konstitucijos 69 straipsnio sisteminė analizė leidžia teigti, kad konkrečiam konstituciniam įstatymui priimti reikalingas ne mažesnis nei 3/5 parlamentarų daugumos pritarimas“. V. Vaičaičio nuomone, „jei Konstitucijos leidėjas būtų nustatęs tik pusės Seimo narių balsų daugumą konstituciniams įstatymams priimti, tai tokios pat daugumos jis būtų reikalavęs ir dėl šių įstatymų keitimo, nes nei logikos, nei lyginamosios teisės požiūriu nėra pateisinama praktika, kad įstatymo keitimo procedūra

būtų sudėtingesnė už jo priėmimą“. Autorius teigia, kad „jei Seimas, priimdamas blanketinius konstitucinius įstatymus, taikytų mažesnę (nei 3/5) daugumą, tai neatitiktų Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies *ratio*“.

Sutikti dėl minėtų argumentų nėra pagrindo. Pirmiausia tai pasakytina apie teiginį, kad „jei Konstitucijos leidėjas būtų nustatęs tik pusės Seimo narių balsų daugumą konstituciniams įstatymams priimti, tai tokios pat daugumos jis būtų reikalavęs ir dėl šių įstatymų keitimo, nes nei logikos, nei lyginamosios teisės požiūriu nėra pateisinama praktika, kad įstatymo keitimo procedūra būtų sudėtingesnė už jo priėmimą“. Žinoma, galima manyti, kad Konstitucijos projekto rengėjai „logikos požiūriu“ pasielgė kažkaip netinkamai, jog jie „nežinojo“ kitų valstybių teisės sistemų ir kita. Tačiau ar galima nepaisyti to, kas Konstitucijoje yra įtvirtinta *expressis verbis*: jos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad „konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma“. Taigi Konstitucija ne tik „pateisina“ praktika, kad „įstatymo keitimo procedūra būtų sudėtingesnė už jo priėmimą“, bet ir imperatyviai nustato, jog konstitucinio įstatymo keitimo procedūra yra sudėtingesnė už jo priėmimo procedūrą. Nevienodas balsų skaičius, norint priimti ir pakeisti konstitucinį įstatymą, Konstitucijoje nustatytas būtent dėl to, kad Seimo priimtas konstitucinis įstatymas būtų kuo stabilesnis, jog jį pakeisti būtų sunkiau, negu priimti.

Nepagrįstu laikytinas ir kitas argumentas, kuriuo V. Vaičaitis grindžia išvadą, kad „pusės Seimo narių balsų daugumos reikalavimas gali būti taikomas tik „sąrašiniams“ konstituciniams įstatymams priimti“, o „Seimui priimant blanketinius konstitucinius įstatymus reikia <...> taikyti trijų penktadalių Seimo narių balsų daugumą“. V. Vaičaičio nuomone, balsų skaičių, kuriais gali būti priimamas blanketinis konstitucinis įstatymas, lemia ne teisės normos, įtvirtintos Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje, o tai, kad Seimas iki šiol nėra patvirtinęs konstitucinių įstatymų sąrašo, nes šiam sąrašui nustatyti reikia ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių balsų daugumos. Todėl tol, kol konstitucinių įstatymų sąrašas nėra patvirtintas, Konstitucijoje nurodyti blanketiniai konstituciniai įstatymai, V. Vaičaičio nuomone, gali būti priimami tik ne mažesne kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma.

Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies normos, nustatančios, kokia balsų dauguma gali būti priimami ir keičiami konstituciniai įstatymai, Konstitucijoje buvo įtvirtintos nuo pat jos priėmimo. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje *expressis verbis* įtvirtinta nuostata, „konstitucinis įstatymas gali būti priimtas, jeigu už jį balsuotų daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiamas – jeigu už jį balsuotų ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių“, reiškė ir tai, kad tik po to, kai Seimas ne mažesne kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustatys konstitucinių įstatymų sąrašą, į tokį konstitucinių įstatymų sąrašą įrašyti įstatymai galės būti traktuojami kaip konstituciniai įstatymai, jog tik šiems įstatymams turės būti taikoma Konstitucijoje nustatyta jų priėmimo ir keitimo kvalifi-

kuota balsų dauguma taisyklė, kad kol tokio konstitucinių įstatymų sąrašo nėra, minėta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka negali būti taikoma nė vienam įstatymui priimti, išskyrus pačioje Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje numatytam įstatymui – įstatymui, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas. Šis konstitucinis imperatyvas pasikeitė 1996 metais: padarius minėtą Konstitucijos 47 straipsnio pataisą ir šiame straipsnyje nustačius, kad atitinkamus santykius turi reguliuoti konstitucinis įstatymas, atsirado pačioje Konstitucijoje nurodytas pagrindas, o kartu – Seimo teisė ir pareiga priimti atitinkamą konstitucinį įstatymą [16]. Konstitucijos 47 straipsnyje įtvirtinus nuostatą, kad atitinkamus santykius turi reguliuoti jame nurodytas konstitucinis įstatymas, Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas nepasikeitė; padarius Konstitucijos 47 straipsnio pataisą, Konstitucijoje nebuvo įtvirtinta kokių nors naujų normų, nustatančių, kokia balsų dauguma gali būti priimamas, keičiamas Konstitucijos 47 straipsnyje paminėtas konstitucinis įstatymas. Vadinasi, Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje ((2003 m. sausio 23 d. redakcija) paminėtam konstituciniam įstatymui priimti ir pakeisti turi būti taikomos tos pačios taisyklės, kurios nustatytos priimti ir pakeisti konstituciniams įstatymams, turintiems būti konstitucinių įstatymų sąraše.

Net ir tuo atveju, jeigu V. Vaičiūčio išvadą „kol konstitucinių įstatymų sąrašas nėra patvirtintas, Konstitucijoje nurodyti blanketiniai konstituciniai įstatymai gali būti priimami tik ne mažesne kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma“ mėgintume pagrįsti vadinamuoju „arimetiniu“ argumentu – o būtent tai ir daro V. Vaičiūtis – negalime nepaisyti aplinkybės, kad, norint padaryti Konstitucijos 47 straipsnio pataisą, numačiusią, kad atitinkamus santykius turi reguliuoti jame nurodytas konstitucinis įstatymas, reikėjo, jog už šią pataisą balsuotų ne mažiau kaip 2/3 visų Seimo narių (Konstitucijos 148 straipsnio 3 dalis). Taigi net ir tuo atveju, jeigu V. Vaičiūčio išvadą grįštume jo naudojamu „arimetiniu“ argumentu, tokie argumentai vis tiek būtų nepakankami vien dėl to, kad 2/3 visų Seimo narių balsų dauguma, kurių reikia norint padaryti Konstitucijos 47 straipsnio pataisą, įveikia 3/5 balsų daugumą, reikiamą norint nustatyti konstitucinių įstatymų sąrašą. Taigi nėra pagrindo sutikti su V. Vaičiūčio teiginiu, kad „jei Seimas, priimdamas blanketinius konstitucinius įstatymus, taikytų mažesnę (nei 3/5) daugumą, tai neatitiktų Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies *ratio*“. Manyčiau, kad yra visiškai priešingai: „jei Seimas, priimdamas blanketinius konstitucinius įstatymus, taikytų mažesnę (nei 3/5) daugumą“, tai kaip tik atitiktų Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies *ratio*, nes šioje dalyje *expressis verbis* yra įtvirtintas reikalavimas konstitucinius įstatymus priimti būtent daugiau kaip pusės visų Seimo narių, t. y. ne mažiau kaip 71 Seimo nario balsų dauguma, o ne 3/5 Seimo narių balsų dauguma.

3. KOKIA YRA KONSTITUCINIŲ ĮSTATYMŲ, NESANČIŲ KONSTITUCIJOS SUDEDAMĄJA DALIMI, TEISINĖ GALIA?

Akivaizdu, kad tokių konstitucinių įstatymų teisinė galia yra mažesnė, negu Konstitucijos galia, kad tokie konstituciniai įstatymai negali prieštarauti Konstitucijai. Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai yra Konstitucijos sudedamoji dalis, todėl akivaizdu ir tai, kad konstituciniai įstatymai, nesantys Konstitucijos sudedamąja dalimi, negali prieštarauti tiems konstituciniams įstatymams, kurie yra Konstitucijos sudedamoji dalis, nes tai būtų prieštaravimas pačiai Konstitucijai.

Įvairios nuomonės yra pateikiamos dėl konstitucinio įstatymo, nesančio Konstitucijos sudedamąja dalimi, ir paprasto įstatymo teisinės galios. E. Vaitiekienės nuomone, pagal Seimo statute nustatytą teisinį reguliavimą paprastą įstatymą pripažinus konstituciniu įstatymu, pasikeistų tik šių įstatymų keitimo tvarka, o jų teisinė galia nesikeistų. V. Vaičiūtis teigia, jog konstituciniai įstatymai „negalėtų būti vienareikšmiškai traktuojami kaip *ipso facto* „aukštesni“ už paprastesnius įstatymus“, kad „jei paprastieji įstatymai įsiterpia į konstitucinių (organinių) įstatymų konstitucionalizuotą reguliavimo sferą, jie Konstitucinio Teismo galėtų būti pripažinti kaip prieštaraujantys Konstitucijai, o ne patiems konstituciniams įstatymams“, kad „jų santykiai turėtų būti traktuojami ne tiek hierarchine prasme (kaip kad yra įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų atveju), kiek skirtingo reguliavimo *domeno* atžvilgiu“. Panašios nuomonės laikosi ir E. Šileikis, kuris, kaip minėta, teigia, kad „Konstitucijoje tiesiogiai neatskleistas konstitucinių įstatymų ir paprastųjų (nekonstitucinių) įstatymų santykis“ ir, kad „nėra tiesiogiai apčiuopiamo konstitucinio pagrindo kategoriškai teigti, kad konstitucinis įstatymas Lietuvos teisinėje sistemoje turi hierarchiškai aukštesnę padėtį nei paprastas įstatymas“, jog „pagrindinį minėtų konstitucinių įstatymų skirtumą iš principo lemia ne jų skirtinga reguliavimo sfera ir norminė galia, bet ne tapati priėmimo ir keitimo procedūra“, o paprastojo įstatymo tapimą konstituciniu lemia speciali priėmimo tvarka, kad „nėra pagrindo vienareikšmiškai konstatuoti, kad negalioja joks įstatymas, priešingas konstituciniam įstatymui“.

Taigi, ar konstitucinių įstatymų teisinė galia, esanti didesnė negu ta, kurią turi paprastieji įstatymai, kyla iš Konstitucijos? Ar teiginys, kad konstitucinių įstatymų teisinė galia yra didesnė negu paprastųjų įstatymų yra, kaip teigia E. Šileikis, Konstitucinio Teismo nežinia kuo grindžiamas aiškinimas? Ar, kaip teigia V. Vaičiūtis, „kilus paprastųjų ir konstitucinių įstatymų kolizijai, paprastieji įstatymai gali būti pripažinti prieštaraujantys Konstitucijai, o ne patiems konstituciniams įstatymams“, ar konstitucinio ir paprastojo įstatymo „santykiai turėtų būti traktuojami ne tiek hierarchine prasme (kaip, kad yra įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų atveju), kiek skirtingo reguliavimo *domeno* atžvilgiu“?

Su E. Šileikio argumentu, kad „įstatymas, tapęs konstituciniu dėl specialios priėmimo tvarkos, nenustoją

būti įstatymu, t. y. netampa Konstitucija“, galima sutikti tik tiek, kad įstatymas, tapęs konstituciniu dėl specialiosios priėmimo tvarkos – čia rašome apie vadinamus „sąrašinius“ konstitucinius įstatymus – tikrai netampa Konstitucija.

Konstitucinių įstatymų didesnę teisinę galią negu ta, kurią turi paprastieji įstatymai, lemia ne vien tai, kad konstituciniams įstatymams priimti yra nustatyta specialioji tvarka, bet ir įvairios kitos Konstitucijos nuostatos (ir eksplikitinės, ir implicitinės), jų visuma. Konstitucijoje vartojamos dvi skirtingos sąvokos: įstatymai ir konstituciniai įstatymai. Tai reiškia, jog šių sąvokų turinys nesutampa, kad kiekvienos iš jų tik jai būdingas turinys. Konstitucija *expressis verbis* numato dvi skirtingas teisės aktų formas – įstatymus ir konstitucinius įstatymus. Be abejo, konstituciniai įstatymai pačia bendriausia prasme taip pat yra įstatymai, tačiau tai tokie įstatymai, kurie pagal Konstituciją skiriasi nuo paprastųjų įstatymų. Svarbu ir tai, kad konstituciniai įstatymai negali būti keičiami ar panaikinami paprastuoju įstatymu. Jie gali būti keičiami ar panaikinami tik konstituciniu įstatymu. Pagal Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalį įstatymai (t. y. paprastieji) laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Akivaizdu, kad jeigu konstitucinis įstatymas galėtų būti keičiamas ar panaikinamas paprastuoju įstatymu, tai konstituciniais įstatymais sureguliuoti santykiai netektų stabilumo, nes konstituciniais įstatymais nustatytą teisinę reguliavimą galima būtų nesunkiai pakeisti priimant paprastąjį įstatymą. Kartu netektų prasmės Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalies nuostata, kad konstituciniai įstatymai gali būti keičiami ne mažesne kaip 3/5 Seimo narių balsų dauguma. Tikriausiai nėra reikalo įrodinėti, kad Konstitucijos (aptariamuoju atveju – konstitucinio įstatymo ir paprastojo įstatymo teisinės galios santykio) negalima aiškinti taip, kad kuri nors Konstitucijos nuostata (nagrinėjamoju atveju – 69 straipsnio 3 dalies nuostata) netektų prasmės. Taigi pati Konstitucija lemia ypatingą konstitucinių įstatymų vietą Lietuvos teisės sistemoje, jų viršenybę paprastųjų įstatymų atžvilgiu. Tai, kad konstituciniai įstatymai negali būti keičiami ar panaikinami paprastaisiais įstatymais, užtikrina, jog konstituciniais įstatymais sureguliuoti visuomeniniai santykiai paprastaisiais įstatymais nebus reguliuojami kitaip, kad bus garantuojamas didesnis konstituciniais įstatymais reguliuojamų visuomeninių santykių stabilumas [15].

Pateikti argumentai leidžia daryti visiškai priešingą V. Vaičiūčio ir E. Šileikio pateiktai išvadai – konstituciniai įstatymai ne tik gali būti, bet ir turi būti vienareikšmiškai traktuojami hierarchine prasme, taigi ir kaip *ipso facto* „aukštesni“ už paprastuosius įstatymus, nes pati Konstitucija įtvirtina būtent tokį jų santykį. Vadinas, jeigu paprastuosiuose įstatymuose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su teisiniu reguliavimu, nustatytu konstituciniais įstatymais, tokie paprastieji įstatymai ne tik gali, bet ir turi būti pripažinti prieštaraujančiais konstituciniams įstatymams. Tokie paprastieji įstatymai gali būti pripažinti prieštaraujančiais ir Konstitucijai, pavyzdžiui, prieštaraujančiais konstituciniam teisinės

valstybės principui, suponuojančiam teisės aktų hierarchiją, *inter alia* tai, kad konstitucinio įstatymo teisinė galia yra didesnė negu paprastojo įstatymo, jog paprastasis įstatymas negali prieštarauti konstituciniam įstatymui. Jeigu paprastaisiais įstatymais būtų reguliuojami santykiai, pagal atitinkamą Konstitucijos straipsnį turėtų būti reguliuojami konstituciniais įstatymais, tokie paprastieji įstatymai turėtų būti pripažinti prieštaraujančiais tam Konstitucijos straipsniui, kuriame nurodyta, jog atitinkamus santykius reguliuoja konstitucinis įstatymas (toku atveju praverstų ir minėtieji V. Vaičiūčio teiginiai dėl „skirtingo reguliavimo *domeno*“).

Galima skirti tokius konstitucinių įstatymų konstitucinės sampratos elementus: 1) konstituciniai yra įstatymai, konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje (šiuo metu yra vienintelis pačioje Konstitucijoje nurodytas konstitucinis įstatymas – tai Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje nurodytas konstitucinis įstatymas, turintis reguliuoti, kaip užsienio subjektai Lietuvoje gali įsigyti nuosavybės žemės, vidaus vandenų ir miškų); 2) konstituciniais įstatymais yra ir konstituciniai įstatymai, įrašyti (tiksliau – bus įrašyti) į konstitucinių įstatymų sąrašą; 3) konstitucinių įstatymų sąrašą Seimas gali nustatyti tik konstituciniu įstatymu; 4) nė vienas įstatymas, neįrašytas į konstitucinių įstatymų sąrašą, ar kaip konstitucinis neįvardytas pačioje Konstitucijoje, negali būti traktuojamas kaip konstitucinis įstatymas, išskyrus įstatymą, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas; 5) tik į konstitucinių įstatymų sąrašą įrašytiems įstatymams, ar konstituciniams įvardytiems pačioje Konstitucijoje, ir įstatymui, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, gali būti taikoma Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje numatyta konstitucinių įstatymų priėmimo tvarka; 6) konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, gali būti priimtas ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma; 7) konstitucinis įstatymas, kuriuo keičiamas konstitucinių įstatymų sąrašas, gali būti priimtas ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma; 8) ir tie konstituciniai įstatymai, kurie konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje, ir tie, kurie yra įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą, priimami ir keičiami Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka. Jie priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių (t.y. ne mažiau kaip 71 Seimo narys), o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma (t.y. jeigu už tai balsuoja ne mažiau kaip 85 Seimo nariai); 9) konstituciniai įstatymai, konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje, ir konstituciniai įstatymai, Seimo įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą, taip pat konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, yra mažesnės teisinės galios negu Konstitucija, bet šių konstitucinių įstatymų teisinė galia yra didesnė negu paprastųjų įstatymų; paprastieji įstatymai negali prieštarauti konstituciniams įstatymams; 10) Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus tirti, ar paprastasis įstatymas neprieštarauja konstituciniam įstatymui; 11) konstituciniai įstatymai, konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje, ir konstituciniai įstatymai, kurie yra (bus) Seimo įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą,

negali būti tapatinami su Konstitucijos 150 straipsnyje nurodytais konstituciniais įstatymais; Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai yra Konstitucijos sudedamoji dalis, jų teisinė galia yra pačios Konstitucijos galia; šie konstituciniai įstatymai (konstituciniai aktai) priimami ir keičiami tokia pačia tvarka, kaip ir pati Konstitucija; tuo tarpu konstituciniai įstatymai, konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje, ir konstituciniai įstatymai, įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą, priimami ir keičiami Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka; 12) Konstitucija, laikantis jos 147 ir 148 straipsniuose nustatytos tvarkos, keičiama įstatymu, o ne konstituciniais įstatymais.

Priėmus Konstituciją, Seime buvo parengtas ne vienas konstitucinio įstatymo projektas, kuriais buvo mėginta nustatyti konstitucinių įstatymų sąrašą. Būta ir projektų, rodančių, kad jų autoriai visiškai neskiria konstitucinių įstatymų, esančių Konstitucijos sudedamąja dalimi (taigi turinčių pačios Konstitucijos galią), nuo konstitucinių įstatymų, nesančių Konstitucijos sudedamąja dalimi (taigi jų teisinė galia yra mažesnė negu Konstitucijos) [17]¹. Visi šie mėginimai iki šiol buvo nesėkmingi, nes politinėms jėgoms nepavyksta susitarti, kokie santykiai turėtų būti reguliuojami būtent konstituciniais įstatymais. Bandydamas sudaryti konstitucinių įstatymų sąrašą, Seimas buvo pasirinkęs ir vadinamą „tuščio lapo“ principą, kurio esmę galima apibūdinti taip: Seimas, esant dideliame politinių jėgų sutarimui, priima „atskirą“ konstitucinį įstatymą ir įrašo jį į realiai dar nesantį konstitucinių įstatymų sąrašą, t. y. priimtas konstitucinis įstatymas įrašomas į „tuščią lapą“. Pasirinkus minėtą principą, konstitucinių įstatymų sąrašas būtų formuojamas ne visas iš karto, o palaipsniui, įrašant vis naujus konstitucinius įstatymus ir taip formuojant sąrašą. Pažymėtina, kad toks konstitucinių įstatymų sąrašo formavimo principas yra nesuderinamas su Konstitucija. Tokį konstitucinio įstatymo įrašymą į konstitucinių įstatymų sąrašą Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime įvertino kaip fiktyvų [18].

Projektų, kuriais nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, rengimo ir svarstymo peripetijos Seime leidžia daryti prielaidą, kad mėginimai įrašyti į tokį sąrašą labai

daug konstitucinių įstatymų nėra perspektyvūs. Apsisprendžiant dėl to, kokie konstituciniai įstatymai turėtų būti įrašyti į sąrašą, neturėtų būti ignoruojama ir ta aplinkybė, kad konstitucinių įstatymų institutas Konstitucijoje numatytas ne dėl to, jog kuo daugiau sričių (visuomeninių santykių) turėtų būti reguliuojama konstituciniais įstatymais, bet siekiant skirti ypač svarbias sritis (visuomeninius santykius), kuriuos turėtų reguliuoti būtent konstituciniai įstatymai, kad jais nustatytas tų santykių teisinis reguliavimas būtų stabilus, negalėtų būti dažnai koreguojamas.

IŠVADOS

1. Konstitucinio įstatymo sąvoka vartojama Konstitucijos 69, 72 ir 47 straipsniuose, taip pat 150 straipsnyje, tačiau vien dėl to, kad juose nurodytiems įstatymams apibūdinti vartojama konstitucinio įstatymo sąvoka, šie konstituciniai įstatymai negali būti tapatinami. Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai (konstituciniai aktai) yra Konstitucijos sudedamoji dalis, tuo tarpu Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje, 72 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 3 dalyje minimi konstituciniai įstatymai nėra Konstitucijos sudedamoji dalis.

2. Pagrindinis kriterijus, leidžiantis atskirti konstitucinius įstatymus (konstitucinius aktus), esančius Konstitucijos sudedamąja dalimi, nuo konstitucinių įstatymų, nesančių Konstitucijos sudedamąja dalimi, yra atitinkamų konstitucinių įstatymų teisinė galia ir jų priėmimo tvarka. Konstitucijos 150 straipsnyje nurodyti konstituciniai įstatymai yra Konstitucijos sudedamoji dalis, todėl jie turi Konstitucijos galią ir gali būti priimami, keičiami tik ta tvarka, kuria gali būti daromos Konstitucijos pataisos. Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje, 72 straipsnio 2 dalyje, 47 straipsnio 3 dalyje minimų konstitucinių įstatymų teisinė galia yra kitokia – jie yra mažesnės galios, negu Konstitucija. Šiems įstatymams priimti, pakeisti taikoma ne Konstitucijos straipsnių priėmimui, keitimui nustatyta tvarka, o tvarka, įtvirtinta Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje.

3. Konstitucinių įstatymų klasifikavimo požiūriu nėra teisinio pagrindo konstitucinius įstatymus, esančius Konstitucijos sudedamąja dalimi, jungti (grupuoti) su konstituciniais įstatymais, nesančiais Konstitucijos sudedamąja dalimi.

4. Konstituciniais įstatymais yra: 1) konstituciniai įstatymai, konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje (šiuo metu toks konstitucinis įstatymas nurodytas Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalyje); 2) konstituciniai įstatymai, kurie bus įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą; 3) konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas.

5. Ir tie konstituciniai įstatymai, kurie konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje, ir tie, kurie bus įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą, priimami ir keičiami Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka. Jie priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių (t.y. ne mažiau kaip 71 Seimo narys), o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių

¹ 2006 m. spalio 18 d. Seime buvo įregistruotas Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo projektas (Reg. Nr. XP-1558A), kuriuo į konstitucinių įstatymų sąrašą siūloma įrašyti *inter alia* 1991 m. vasario 11 d. konstitucinį įstatymą „Dėl Lietuvos valstybės“, 1992 m. birželio 8 d. konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos nesijungimo į postsovietines rytų sąjungas“, 1992 m. spalio 25 d. įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos įsigaliojimo tvarkos“, 2004 m. liepos 13 d. konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“. Pasiūlymas įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą minėtus teisės aktus reiškia tai, kad šioms teisės aktams, pagal Konstitucijos 150 straipsnį esantiems Konstitucijos sudedamąja dalimi (taigi turintiems Konstitucijos galią), norima suteikti mažesnę galią, t. y. „sąrašinio“ konstitucinio įstatymo galią. Konstituciniai įstatymai, esantys Konstitucijos sudedamąja dalimi, gali būti keičiami tik ta pačia tvarka, kaip ir pati Konstitucija, todėl minėtas pasiūlymas reiškia ir tai, kad siūloma nepaisyti Konstitucijos 148 straipsnyje nustatytos Konstitucijos keitimo tvarkos. Kitaip tariant, pamatines Konstitucijos nuostatas, galimas keisti tik referendumu, siūloma pakeisti – jų teisinės galios aspektu – priimant aptariamą konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinį įstatymą. Pabrėžtina, kad Konstitucija to daryti neleidžia.

balsų dauguma (t.y. jeigu už tai balsuoja ne mažiau kaip 85 Seimo nariai).

6. Konstituciniai įstatymai, konstituciniais vadinami pačioje Konstitucijoje, taip pat konstituciniai įstatymai, kurie bus įrašyti į konstitucinių įstatymų sąrašą bei konstitucinis įstatymas, kuriuo nustatomas konstitucinių įstatymų sąrašas, yra mažesnės teisinės galios negu Konstitucija, bet šių konstitucinių įstatymų teisinė galia yra didesnė negu paprastųjų įstatymų; paprastieji įstatymai negali prieštarauti konstituciniams įstatymams; Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus tirti, ar paprastasis įstatymas neprieštarauja konstituciniam įstatymui.

LITERATŪRA

1. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2004.
2. Vaitiekienė, E., Vidrinskaitė, S. *Lietuvos konstitucinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia, 2001.
3. Vansevičius, S. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
4. Čiočys, P. A. *Teisės pagrindai*. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002.
5. Vaičaitis, V. *Konstitucinių įstatymų fenomenas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
6. *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
7. Šileikis, E. *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
8. Jovaišas, K. *Lietuvos Respublikos konstitucijos komentaras*. Vilnius, 2002.
9. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 5-97.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo" atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.* 1993, Nr. 61-1166.
11. Kūris, E. *Konstitucinė justicija Lietuvoje: pirmasis dešimtmetis*. Justitia. 2003, Nr.3-4(45-46).
12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1994 m. birželio 15 d. įstatymo "Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, apygardų teismų įsteigimo, apygardų ir apylinkių teismų veiklos teritorijų nustatymo bei Lietuvos Respublikos prokuratūros reformavimo" 2 straipsnio ir šio įstatymo priėmimo tvarkos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.* 1994, Nr. 101-2045.
13. 1996 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio papildymo įstatymas. *Žin.* 1996, Nr. 64-1501.
14. 2003 m. sausio 23 d. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Žin.* 2003, Nr. 14-540.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų išsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“. *Žin.* 2001, Nr. 29-938.
16. Igyvendindamas Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalies nuostatas, Seimas 1996 m. birželio 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų išsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinį įstatymą, kuriuo nustatė: 1) subjektus, kuriems šiame įstatyme numatyta veiklai Lietuvoje gali būti leidžiama nuosavybės teise įsigyti ne žemės ūkio paskirties žemės sklypus; 2) sąlygas, tvarką ir apribojimus, kurių laikydami šio įstatymo nustatyti subjektai gali įsigyti nuosavybės žemės sklypą; 3) įsigyjamo nuosavybės žemės sklypo dydžio nustatymo pagrindus. Valstybės Žinios, 1996, Nr. 64-1503. Šis konstitucinis įstatymas buvo išdėstytas nauja redakcija Seimo 2003 m. kovo 20 d. priimtu Konstitucijos 47 straipsnio 2 dalyje numatyto žemės sklypų išsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo pakeitimo įstatymu. *Žin.* 2003, Nr. 34-1418.
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Žin.* 2003, Nr. 19-828.

THE CONCEPT OF CONSTITUTIONAL LAWS: THEORETICAL ASPECTS

Vytautas Sinkevičius *

Mykolas Romeris University

Summary

The concept of constitutional laws is employed in various provisions of the Constitution. Paragraph 3 (wording of 23 January 2003) of Article 47 of the Constitution establishes that in the Republic of Lithuania foreign entities may acquire ownership of land, internal waters and forests according to a constitutional law. Paragraph 3 of Article 69 of the Constitution provides that "Constitutional laws of the Republic of Lithuania shall be adopted if more than half of all the Members of the Seimas vote in favour thereof and they shall be altered by a not less than a 3/5 majority vote of all the Members of the Seimas. The Seimas shall establish the list of constitutional laws by a 3/5 majority vote of the Members of the Seimas." Under Paragraph 2 of Article 72 of the Constitution, a constitutional law reconsidered by the Seimas shall be deemed adopted provided the amendments and supplements submitted by the President of the Republic were adopted or if not less

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Constitutional Law Department, associate professor.

than 3/5 of all the Members of the Seimas voted for the law. Article 150 of the Constitution provides that the constituent part of the Constitution of the Republic of Lithuania shall be: 1) The Constitutional Law "On the State of Lithuania" of 11 February 1991; 2) The Constitutional Act "On the Non-Alignment of the Republic of Lithuania to Post-Soviet Eastern Unions" of 8 June 1992; 3) The Law "On the Procedure for Entry into Force of the Constitution of the Republic of Lithuania" of 25 October 1992; 4) The Constitutional Act "On Membership of the Republic of Lithuania in the European Union" of 13 July 2004.

In the legal scientific literature there are differing opinions as to what laws are constitutional ones, what their nature and purpose are, what their legal power is, by what qualified majority they can be adopted and amended. Although the notion "constitutional law" is employed in Article 150 of the Constitution, as well as in Articles 69, 72, and 47 of the Constitution, these constitutional laws cannot be identified only because the same notion, i.e. that of the constitutional law, is employed to define the said laws. Since the constitutional laws specified in Article 150 of the Constitution is a constituent part of the Constitution, they have the power of the Constitution, they can be adopted or amended only under the procedure whereby amendments to the Constitution are made. The legal power of the constitutional laws mentioned in Paragraph 3 of Article 69, Paragraph 2 of Article 72, and Paragraph 3 of 47 of the Constitution is a different one, i.e. these laws are of lower power than the Constitution. In order to adopt or amend such constitutional laws, it is not the procedure for adoption or amendment of the Constitution, but the procedure consolidated in Paragraph 3 of Article 69 of the Constitution is applied, i.e. such constitutional laws shall be adopted if more than half of all the Members of the Seimas vote in favour

thereof and they shall be altered by a not less than a 3/5 majority vote of all the Members of the Seimas. From the standpoint of grouping of constitutional laws there are not any legal grounds to group the constitutional laws that are a constituent part of the Constitution side by side with those constitutional laws that are not a constituent part of the Constitution. The Seimas has not established yet the list of constitutional laws which is mentioned in Paragraph 3 of Article 63 of the Constitution. Under the Constitution, constitutional laws are: 1) the constitutional laws that are referred as such in the Constitution itself (until now such constitutional law has been indicated in Paragraph 3 of Article 47 of the Constitution); 2) the constitutional laws that will be entered into the list of constitutional laws; 3) the constitutional law whereby the list of constitutional laws is established. Both the constitutional laws which are named constitutional laws by the Constitution itself and the constitutional laws that will be entered into the list of constitutional laws are adopted and amended under the procedure established in Paragraph 3 of Article 63 of the Constitution—they are adopted if more than half of all Members of the Seimas vote for them and they are amended by a not less than a 3/5 majority vote of all the Members of the Seimas. The constitutional laws which are named constitutional laws by the Constitution itself and the constitutional laws that will be entered into the list of constitutional laws as well as the constitutional law whereby the list of constitutional laws is established are of lower legal power than the Constitution itself, however, the legal power of such constitutional laws is higher than ordinary laws; ordinary laws cannot be in conflict with constitutional laws.

Keywords: Constitution, constitutional laws, constitutional doctrine.